

Asia: VN/30248/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit esityksestä

Juristiliitto pitää vankeuslain ajantasaistamista ja sääntelyn selkeyttämistä lähtökohtaisesti tarpeellisena. Esitysluonnos sisältää useita perusteltuja tavoitteita, kuten nykytilan selkeyttämisen, lainsäädännön täsmällisyyden parantamisen ja perusoikeuksiin puuttuvien toimivaltuuksien säätämisen lain tasolla. Lisäksi varautuminen yhteiskunnallisiin häiriötilanteisiin on koronapandemian aikaisten kokemusten perusteella tervetullutta.

Nyt annettu esitys on kokonaisuutena laaja. Juristiliitto korostaa, että vankeusoloissa oikeuksien rajoituksiin liittyvien sääntelyratkaisujen tulee olla täsmällisiä, oikeasuhtaisia ja viimesijaisia. Erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvien toimivaltuuksien laajentaminen edellyttää, että oikeusturvaa ja muutoksenhakua koskevat järjestelyt ovat tosiasiallisesti toimivia myös käytännössä. Samalla Juristiliitto katsoo, että haasteena ovat voimassa olevan vankeuslain aikaisemmat toistuvat, osin pistemäiset muutokset. Lisäksi toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi vankeuslain voimassaolon aikana, mikä voi tulevaisuudessa vaikeuttaa kokonaiskuvan muodostamista sääntelyn toimivuudesta ja oikeasuhtaisuudesta.

Esitetyillä muutoksilla tulee olemaan kasvattava vaikutus hallinto-oikeuteen ohjautuvien valitusasioiden määrään. Kasvu on kuitenkin vaikea määritellä etukäteen. Juristiliitto huomauttaa, että vankien muutoksenhakuasiat ohjautuvat käsiteltäväksi kiireellisinä asioina Helsingin hallinto-oikeuteen. Koska vankiasioissa oikeussuojan tarve on korostunut ja käsiteltävät asiat edellyttävät jo nyt käytännössä aiempaa enemmän työpanosta, oikeusturvan tosiasiallinen toteutuminen edellyttää erityisen nopeaa ja laadukasta käsittelyä. Vähäinenkin valitusmäärän lisääntyminen vaikuttaa suoraan ennestään rajallisten resurssien kohdentamiseen ja onkin olennaista, että muutosten vaikutusta valitusmääriin ja Helsingin hallinto-oikeuden lainkäyttötoimintaan seurataan. Valitusmäärien kasvu tulee kompensoida täysimääräisesti resurssilisäyksin.

Lisäksi tulevaisuudessa tulee harkita vankeuslain ja tutkintavankeuslain kokonaisarviointia ja jatkokehittämistä.

Yleiset kommentitne esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteina esitetyt toimintavarmuuden varmistaminen yhteiskunnallisissa poikkeusoloissa, vankilaturvallisuuden parantaminen, rikollisen toiminnan ehkäiseminen sekä rangaistusten täytäntöönpanon toimivuuden vahvistaminen ovat sinänsä kannatettavia. Juristiliitto painottaa kuitenkin, että näitä tavoitteita ei tule edistää oikeusturvan tai perusoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen kustannuksella. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös sitä, että sääntelyn toimeenpanoon varataan riittävät resurssit.

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / vankiloiden toiminta

Juristiliitto pitää perusteltuna, että vankiloiden toimintaa koskevista rajoitusmahdollisuuksista vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa säädetään nimenomaisesti laissa. Ehdotetut säännökset mahdollistavat rangaistusten turvallisen täytäntöönpanon myös häiriötilanteissa.

Samalla Juristiliitto korostaa, että tällaisessa tilanteessa rajoitusten tulee aina perustua välttämättömyyteen ja olla ajallisesti rajattuja. Erityisen tärkeää on huolehtia siitä, että perus- ja ihmisoikeudet, kuten oikeus terveydenhuoltoon, yhteydenpitoon ja oikeusturvaan, turvataan myös poikkeavissa olosuhteissa. Juristiliitto pitää välttämättömänä, että haavoittuvassa asemassa olevien vankien, erityisesti alaikäisten ja mielenterveysongelmista kärsivien, asema huomioidaan nimenomaisesti sääntelyssä. Huolehtia tulee myös lapsen edusta tilanteessa, jossa lapsi on vankilaan tapaamiseen tuleva henkilö. Lisäksi toimintatapojen tulee olla yhdenmukaiset vankilasta riippumatta.

Toiminta vakavissa yhteiskunnallisissa häiriötilanteissa / yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano

-

Vankiloita koskeva sääntely, esim. vankilan alueen määrittely

-

Vankilan osastoja koskeva sääntely / tehostetun valvonnan osastot

Tehostetun valvonnan osastoille sijoittaminen merkitsee merkittävää puuttumista vangin oikeuksiin, minkä vuoksi sijoittamisen edellytysten, keston ja arviointiperusteiden tulee olla täsmällisiä ja läpinäkyviä. Juristiliitto pitää välttämättömänä, että sääntelyssä varmistetaan säännöllinen ja todellinen mahdollisuus sijoituksen uudelleenarviointiin.

Erityisesti tehostetun valvonnan osastojen osalta on tärkeää muistaa tavoite tulevaisuuden rikollisen toiminnan ehkäisemisestä ja rikollisesta toiminnasta irtautumisesta. Tämä edellyttääkin vangeille suunnattua osastoille sopivaa toimintaa ja osastoille sijoitettujen vankien fyysisen ja psyykkisen terveyden ja toimintakyvyn seurantaa sekä riittävää ja aktiivista kuntoutusta.

Lisäksi Juristiliitto huomauttaa, että tehostetun valvonnan osastosijoitteluun koskevaan muutoksenhakuoikeuteen liittyy edellä mainittu huomio valitusasioiden määrän kasvamisesta. Muutoksenhakuoikeus on perusteltu vangin oikeusturvan kannalta, mutta se tulee tulevaisuudessa kuormittamaan niin Rikosseuraamuslaitosta kuin Helsingin hallinto-oikeutta.

Vankilan osastoja koskeva sääntely / sopimusosastot

Juristiliitto pitää päihitteettömyyttä edistävien sopimusosastojen kehittämistä lähtökohtaisesti myönteisenä. Jotta sopimusosastot eivät muodostuisi tosiasiallisesti eriarvoistaviksi rakenteiksi, on tärkeää varmistaa, että sijoittamisen edellytykset ja osastosijoituksen peruuttamisen perusteet ovat selkeitä ja yhdenmukaisia. Lisäksi Juristiliitto korostaa, että sopimusosastoille asetettujen velvoitteiden vastapainona tulee olla tosiasialliset ja laadukkaat kuntoutus- ja tukipalvelut. Tämä edellyttää riittäviä resursseja ja laadukasta koulutusta rikosseuraamusalalla työskenteleville.

Lakia alemmat säädökset ja määräykset

Lakia alempien säädösten ja määräysten antamisvaltuuksien täsmentäminen on perusteltua, mutta Juristiliitto painottaa, ettei järjestyssäännöillä tai hallinnollisilla määräyksillä tule tosiasiallisesti laajentaa perusoikeuksiin puuttumista laajemmin kuin mitä laissa on säädetty. Jatkovalmistelussa hallituksen esitykseen tulisi myös tarkentaa, millä perusteilla ja millaisilla edellytyksillä järjestyssääntöihin voidaan sisällyttää kurinpidollisia seuraamuksia.

Rikosseuraamuslaitoksen valvontatoimivaltuudet

Juristiliitto pitää tärkeänä, että valtuuksien soveltamisedellytykset ovat korkeampia silloin, kun niillä puututaan vangitun perusoikeuksiin. Lisäksi säännösten soveltamiskäytännön tulee olla yhtenäistä ympäri Suomen.

Rahan ja muiden maksuvälineiden käyttö vankilassa

-

Vankilasta vapautuvan vangin kuljettaminen tahdosta riippumattomaan hoitoon

-

Vangeille myönnettävät poistumisluvat

-

Hoitoon pääsystä ajankohdasta ilmoittaminen

-

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / aikuiset vangit

-

Sijoittaminen vankilan ulkopuoliseen laitokseen / alle 18-vuotiaat vangit

-

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry